

אם מת למלך מת, המלך אינו רשאי לצאת מפתח הפלטרין. רבי יהודה אומר, אם רוצה לצאת אחר המיטה יוצא, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר, שנאמר "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֵלֵךְ אַחֲרֵי הַמֶּטָה". אמרו לו, לא היה הדבר אלא לפייס את העם. וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ, והוא מיסב על הדרגש.

גמרא

הגמרא מביאה את מה ששנינו בברייתא שמקום שנסים נהגו לצאת בהלוית המת אחר המיטה של המת הן יוצאות אחר המיטה, ובמקום שנסים נהגו לצאת לפני המיטה יוצאות לפני המיטה³⁴⁴. רבי יהודה אומר, לעולם נשים יוצאות לפני המיטה יוצאות שהרי מצאנו בכתוב "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֵלֵךְ אַחֲרֵי הַמֶּטָה", שהמלך דוד יצא אחר מיטתו של אבנר. ואם הנשים יוצאות נשים אחר המטה, האם דרכו של דוד להלך עם הנשים!?. ואמרו לו חכמים לא היה הדבר אלא לפייס את העם, ונתפייסו. שדוד היה יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים, ויצא מבין הנשים ונכנס לבין האנשים, וכמו שנאמר: "וַיֵּדְעוּ כָּל הָעָם וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַהוּא כִּי לֹא הָיְתָה מֵהַמֶּלֶךְ לְהַמִּית אֶת אַבְנֵר בֶּן נֵר".

רב יהודה אמר רב אבנר נענש שלא מיחה בהריגת נוב ורב יצחק אמר מיחה ולא שמעו¹⁷ להברות את דוד, כתוב "להברות" וקוראים "להברות"³⁴⁵, בתחלה כל העם באו להכרותו, להרוג את דוד מפני שהיו סבורים שהריגת אבנר היתה מעם דוד. ולבסוף באו להברותו כשידעו בבירור שלא מאת דוד נהרג אבנר. רב יהודה אמר בשם רב שאבנר נענש מפני שהיה לו למחות בשאול בהריגת נוב עיר הכהנים ולא מיחה. ורבי יצחק אמר שאבנר מיחה ולא נענה. ושניהם דרשו את הכתוב: "וַיִּקְרַן הַמֶּלֶךְ אֶל אַבְנֵר וַיֹּאמֶר הַכְּמוֹת נָבָל יָמוֹת אַבְנֵר" "יִדְךָ לֹא אֲסֵרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא לַנְּחֻשְׁתַּיִם הַגָּשׁוּ" "בַּנְּפוֹל לִפְנֵי בְנֵי עֹלָה נִפְלֵת". למי שאמר שאבנר לא מיחה דוד אמר כך: "יִדְךָ לֹא אֲסֵרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא לַנְּחֻשְׁתַּיִם הַגָּשׁוּ" היית אדם חשוב והיה לך למחות, ומפני שלא מחית "בַּנְּפוֹל לִפְנֵי בְנֵי עֹלָה נִפְלֵת". ולמי שאמר שמיחה ולא נענה, דוד תמה "הַכְּמוֹת נָבָל יָמוֹת אַבְנֵר"? מדוע אבנר נפל לפני בני עולה "יִדְךָ לֹא אֲסֵרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא לַנְּחֻשְׁתַּיִם

344 כיון שהיא שעת צער אין לחוש להרהור ובירושלימי נחלקו בדבר יש מ"ד שנהגו לפני המטה מפני שגרמו מיתה לעולם. ויש שנהגו שנשים לאחר המטה ואנשים לפני המטה שגנאי לבנות ישראל שיסתכלו בהן אנשים. תוס'

345 בכל הספרים שלפנינו לא מצאנו כתיב של להכרות. ובילקוט שמעוני כת' הגרסה היא כתיב לברות וקרינו להברות. דקדוקי סופרים.

הַגָּשׁוּ" הרי לא נהגת בעצמך כאדם חשוב, אלא בכל כוחך מחית בשאול. ואמר רב נחמן בר יצחק שלמי שאמר שאבנר מיחה בשאול על שהשהה את מלכות בית דוד שנתיים ומחצה³⁴⁶. כשהעמיד את איש בושת למלך, ואם אבנר לא היה ממליך אותו היו ממליכים את דוד^{347 348}.

עולא אמר דרגש הוא ערסא דגדא למדנו במשנה שכשמברין את המלך כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש. אמר עולא, דרגש הוא 'ערסא דגדא'! מטה שהיו נוהגים לערוך למזל הבית, שלא היו משתמשים בה. והחכמים אמרו לעולא מנין לומדים זאת, אם עד עכשיו הוא לא ישב על אותה מיטה, שמונחת לנוי הבית. האם עכשיו כאשר הוא אבל מושיבים אותה עליו?! ואמר רבא מהי הקושיה?, נוהגים כך כשהוא אבל כמו שעד עכשיו לא מאכילים ולא משקים אותו משל אחרים, ועכשיו כשהוא אבל מאכילים אותו משל אחרים. אלא יש להקשות על עולא ממה ששנינו בברייתא, דרגש אינו צריך לכפותו אלא זוקפו. ואם דרגש הוא 'ערסא דגדא' מדוע אינו צריך לכפותו?. הרי שנינו בברייתא שהוא כופה לא רק את מיטתו אלא את כל המטות שיש לו בתוך ביתו.

וקשה ממה ששנינו רשב"ג אומר דרגש מתיר קרביטין והוא נופל מאליו ושואלת הגמרא מהי הקושיה?, אולי אין צריכים לכפותו כמו מיטה מיוחדת לכלים.

ששנינו בה שאינו צריך לכפותה. אלא קשה ממה ששנינו, רבן שמעון בן גמליאל אומר דרגש מתיר קרביטין והוא נופל מאיליו. האם ל' ערסא דגדא' יש לולאות?. הרי עושים את אותה המיטה כשאר המיטות? אלא יש לומר כמו שכאשר רבין בא מארץ ישראל אמר שרב תחליפא, שהיה מצוי בשוק של רצענים, אמר לו שדרגש הוא 'ערסא דצלא', מטה של עור שתולים רצועות בשפת העור סביב, ועונבים את הרצועות בארוכות המטה, וכשמתירים אותו הוא נופל³⁴⁹. תנא קמא אומר שזוקפו על דופן הכרעים וארוכותיו למעלה, ורבן שמעון בן גמליאל אומר שמתיר את

346 אף על גב שדורשים על הכתוב "ומלכים ממך יצאו" זה שאול ואיש בושת היה יכול להתקיים במקום אחר ולא היה לו להשהות את מלכות בית דוד שנמשח כבר על פי נביא. תוס'.

347 משמלך איש בושת עד יום שמלך דוד על כל ישראל היו שתי שנים ומחצה, שתי שנים לאיש בושת, וחצי שנה בין מיתתו למלכות דוד, שמשמת שאול מלך דוד בחברון, וכתוב בחברון מלך שבע שנים וששה חדשים צא מהן חמש שנים שבין מיתת שאול למלכות איש בושת, ושנינו בסדר עולם "הימים אשר מלך דוד על" וגו', נמצאת מלכות ישראל בטילה חמש שנים, ומכאן שחמש שנים היו בלא מלך, נשתיירו שתי שנים ומחצה ממלכות איש בושת למלכות בית דוד. רש"י.

348 תוס' הקשו על רש"י למה נענש על אותה חצי שנה שבין מיתת איש בושת למלכות דוד הלא אבנר חזר ונתאמץ להמליך את דוד קודם מיתתו. ועוד כיון שעמדו בלא מלך ה' שנים ולא המליכו את דוד למה נענש אבנר במה שנתחזק אחרי כן להמליך את איש בושת. ונראה לי להיפך שאותה חצי שנה היתה בין מיתת שאול למלכות איש בושת ובאותם הימים אבנר דבר לכל ישראל להמליך את איש בושת עד שהמליכו לסוף אותה חצי שנה. ומשמת איש בושת מלכות ישראל היתה בטלה חמש שנים עד שמלך דוד. תוס'.

349 והוא חס לכפותו שהעור לא יתקלקל בלחלוח הקרקע, והתנא קמא אומר זוקפו על דופן הכרעים וארוכותיו למעלה, ורשב"ג אמר לו: מתיר קרביטין והוא נופל. רש"י.

הקרביטין והוא נופל.

ר"י א' דרגש סירוגו מתוכו מיטה סירוגה מעל גבה
רבי ירמיה אמר בשם רבי יוחנן דרגש סירוגו מתוכו.
תוחבים את ראשי הרצועות התלויות בעור בנקבים
שיש בארוכותיו ועונבים, ואין מרכיבים את הרצועה על גבי ארוכות המטה. מיטה
סירוגה מעל גבה. מרכיבים את החבלים על ארוכות המטה מיכן ומיכן ואורג, והוא
סירוג.

המטה והעריסה מקבלים
טומאה משישופם בעור הדג,
ומקשה הגמרא ממה ששנינו במשנה בכלים, כלי עץ
מאימתי מקבלין טומאה? המטה העריסה משישופם
בעור הדג, כדי להחליק את הארוכות ליפותם. ואם המיטה מסורגת מעל גבה למה
צריך את שיפת עור הדג?. הלא הן מכוסות תמיד בחבלים המסורגים על גבן? אלא
גם המיטה מסורגת מתוכה וההבדל בין מיטה לדרגש הוא שבמיטה מכניס ומוציא
את ראש החבל בבזעים והנקבים של ארוכות המיטה ומסרג. ובדרגש מכניס
ומוציא את ראשי הרצועות התלויות בשפת העור באבקתא, הלולאות התלויות
בנקבי ארוכותיו.

אמר רבי יעקב בשם רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבי
יעקב בר אמי מיטה שנקליטייה³⁵⁰, יוצאים זוקפה על מראשותיה או על מרגלותיה
ודיו.

משנה

ומוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד, ופורץ, גדרות של
אחרים, לעשות לו דרך, לעשות לו דרך, לשדהו ולכרמו, ואין ממחה בידו. דרך
המלך אין לו שיעור. וכל העם בוזזין ונותנין לו והוא נוטל חלק בראש, המלך בורר
ראשון את החלק היפה ונוטל מחצה.

גמרא

שואלת הגמרא, הרי שנינו במשנה בפרק ראשון, אין מוציאין למלחמת הרשות
אלא על פי בית דין של שבעים ואחד? עונה הגמרא, אגב מה שהתנא שנה
במשנתנו את כל דבריו של המלך, שנה גם שאין המלך מוציא למלחמת הרשות
אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

שמואל א' כל האמור בפרשה מלך מותר בו רב יהודה אמר בשם שמואל שהמלך מותר
רב א' הדברים נאמרו רק כדי לאיים בכל מה שאמור בפרשת מלך, במה ששמואל

350 שני עצים ארוכים, ומעמידים אותן באמצע דופני המטה, אחד מראשותיה ואחד מרגלותיה, והם מפוצלים
בראשותיהן, ומניחין קנה מזה לזה ועליו פורסין הכילה, ויש שמחברים את אותם נקליטין למטה, ואין יכול
לכפותה מפני נקליטייה. רש"י.

זהויר את ישראל כשבקשו להם מלך³⁵¹ ³⁵². רב אמר שפרשה זו נאמרה רק כדי לאיים עליהם, כמו שדורשים מהכתוב: "שׁוֹם תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ" שְׁתֵּהא אִימְתוּ עֲלֶיךָ. אַבְל הַמֶּלֶךְ אִינּוּ רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

ר' יוסי אומר כל האמור בפרשת מלך מלך מותרותנאים נחלקו בדבר במה ששנינו בו ר' יהודה או' הפרשה נא' כדי לאיים בתוספתא, רבי יוסי אומר כל האמור

בפרשת מלך, מלך מותר בו. רבי יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם, שנאמר "שׁוֹם תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ" שְׁתֵּהא אִימְתוּ עֲלֶיךָ. וְכֵן הִיָּה רַבִּי יְהוּדָה אומר: שלש מצות שלש מצות³⁵³ נצטוו ישראל בכניסתם לארץ³⁵⁴, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה.

ר' נהוראי אומר הפרשה נא' כנגד תרעומתם מלך לא נאמרה למצוה, אלא היא נאמרה רק

כנגד תרעומתן. גלוי לפניו שישראל עתידים להתרעם ולומר והיינו גם אנחנו ככל הגוים שנאמר "וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכֹל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי"³⁵⁵. שנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר שלומדים מהכתוב: "תִּתְּנָה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ" שהוקנים שבדור שאלו כהוגן, מלך לשופטם ולרדות את הסרבנים שבהם. אבל עמי הארץ שבהם קילקלו כשבקשו מלך ככל הגויים שילחם מלחמותיהם.

הגמרא מביאה את מה ששנינו בברייתא, רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה וכולם נלמדים מהפסוקים שיש לעשותם כסדר הזה.

אמר ריש לקיש, בתחילה קודם ששלמה המלך נשא נשים נכריות, הוא מלך אף על העליונים, ולבסוף הוא מלך רק על התחתונים. ונחלקו רב ושמואל, האחד אמר שתפסח היא בסוף העולם ועזה היא בסוף העולם. והאחד אמר שתפסח ועזה

בתחילה שלמה מלך אף על העליונים ולבסוף על התחתונים ולבסוף על ישראל

351 "את בניכם יקח ושם לו במרפבתו" ו"לחרש חרישו ולקצר קצירו ולעשות פלי מלחמתו" ו"את בנותיכם יקח לרקחות" ו"את שדותיכם ואת כרמיכם וזיתיכם הטובים יקח" ו"זרעכם וכרמיכם יעשו" ו"את עבדיכם ואת שפחותיכם ואת בחוריכם הטובים ואת חמוריכם יקח" "צאנכם יעשו ואתם תהיו לו לעבדים".

352 תוס' הקשו למה אחאב נענש על נבות שלא רצה למכור לו את כרמו. (זוה"ק פ' וישב, גליון הש"ס) ועוד קשה ממה שדוד שאל אם היה יכול להחליף גדישים של שעורים מישראל לתת בפני בהמתו. וי"ל שבפרשת המלך כתוב "יקח ונתן לעבדיו" ולא לעצמו. ועוד י"ל שהיה יכול לקחת בחנם אבל כשאחאב בקש שימכרו לו נבות חשב שרשות בידו לומר לא אמכור. ועי"ל שנענש על ששאל את הכרם לעשות ע"ז. והנקדן תירץ שאינו מותר אלא בשדות הרחוקים מן העיר שאינם מעולים כ"כ אבל כרם נבות היה אצל היכל אחאב בשומרון. ועי"ל שמלך רשאי לקחת דוקא שדה מקנה ולא שדה אחוזה שירש מאבותיו. או שפרשת המלך לא נאמרה רק על המלך שנמלך על כל ישראל ויהודה, ומאת המקום. ואחאב לא מלך על יהודה וגם לא מלך מאת המקום. תוס'.

353 נקט שלש אלו, שהן תלויות זו בזו לעשותן כסדרן, כמו שמפרשים לקמן בתחלה מלך, ואחריה עמלק, ואחריה בית הבחירה. רש"י.

354 שבכולן כתוב ירושה וישיבה, "וירשת וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך", בעמלק "והיה בהניח ה' וגו'", ובבנין בית הבחירה "ועברתם את הירדן וישבתם בארץ" וגו' "והיה המקום" וגו'. רש"י.

355 לא גורסים בתוספתא רבי נחמיה אומר שהרי רבי נחמיה הוא רבי נהוראי. רש"י ע"פ הגהות הב"ח.

היו זו ליד זו, וכשם ששלמה המלך מלך על תפסח ועל עזה כך הוא מלך על כל העולם. לאחר מכן מלך רק על ירושלים, לאחר מכן מלך רק על מטתו ולבסוף מלך רק על מקלו³⁵⁶. ונחלקו רב ושמואל בדבר, האחד אמר שלבסוף שלמה מלך על מקלו, והאחד אמר שמלך על גונדו, טליתו³⁵⁷. ורב ושמואל נחלקו האחד אמר ששלמה חזר למלכותו, והאחד אמר שלא חזר. למי שאמר שלא חזר שלמה היה מלך והדיוט, למי שאמר שחזר שלמה היה מלך והדיוט ומלך.

אוצרות מלכים למלך ושאר ביזה שנינו שאוצרות מלכים שבזו ניתנים למלך, ומחצה משאר הביזה שבזוים למלך ומחצה לעם. שאל אביי את רב דימי, ויש אומרים את רב אחא, מובן שאוצרות מלכים שבזו שייכים למלך. אבל מנין משאר ביזה שבזוים מתחלקת מחצה למלך ומחצה לעם? אמר לו שנלמד ממה שנאמר בשלמה: "וַיִּמְשְׁחוּ לָהּ לְנָגִיד וּלְצִדוּק לְכֹהֵן" מקיש נגיד לצדוק. כמו שמחלקים מחצה לכהן גדול ומחצה לשאר הכהנים, כך מחצה למלך ומחצה לשאר העם. ולומדים שכהן גדול מקבל מחצה כמו ששנינו בברייתא, רבי אומר: "וְהִיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו" מחצה לאהרן ומחצה לבניו.

356 אחרי שאשמדאי השליכו מכסאו. רש"י.

357 רב האי פירש בכלים שמקידה הוא מקידה של חרש, ודומה לו חד אמר קודו, וחד אמר מקלו והוא מקידה ששותה בה מים. רש"י. בכת"י גורסים קודו.

